

ФОРМОУТВОРЕННЯ В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Кісіль М. В., викладач кафедри ХМТО

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. В статті розглядається історіографія проблематики формоутворення в дизайні одягу. Визначається напрямок подальших досліджень.

Ключові слова: історіографія, формоутворення, дизайн одягу, дослідження

Аннотация. Кисиль М. В. **Формообразование в дизайне одежды: историографический аспект.** В статье рассматривается проблематика формообразования в дизайне одежды. Определяется направление последующих исследований.

Ключевые слова: историография, формообразование, дизайн одежды, исследование.

Summary. Kisil M. V. **Shaping in design of the cloth: historiography aspect.** In article is a considered problem shaping in design of the cloth. The direction of the following studies is defined.

The Keywords: historiography, shaping, design of the cloth, study.

Постановка проблеми. Формоутворення в дизайні одягу належить до першооснов всієї діяльності після вибору проектної концепції. Запроектвана форма повинна якомога якісніше та чіткіше передати основну ідею дизайн-продукту, бути естетично якісною, а конструктивно-технологічний аспект має відповідати новітнім технологіям. Форма в дизайні є втіленням ідеї в матеріалі, а досконале володіння знаннями про форму та процес її утворення відкриває перед проектувальниками можливість управляти цими процесами. Тому вивчення формоутворення є актуальним питанням і науковим інтересом багатьох вчених.

Зв'язок роботи з важливими науковими та практичними завданнями. Робота виконана згідно плану НДР кафедри художнього моделювання тканин та одягу Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Мета роботи полягає у висвітленні історіографічного стану питань формоутворення та розвитку наукової думки про цей процес.

Результати досліджень. Теоретико-методологічне обґрунтування процесу формоутворення в дизайні одягу покладено в основу багатьох наукових праць та теорій. Цей процес перебуває в сфері інтересів не лише дизайнерів та інженерів, але й філософів, культурологів, істориків та етнографів. Історичний підхід до вивчення форм одягу був започаткований істориками костюму, які описували в хронологічному порядку зміни в костюмі в контексті пануючого художнього стилю в мистецтві чи соціально-економічних умов у суспільстві. Працювали в такому напрямку історики костюму Бессон Ж.-Л. [4], Захаржевська Р. В. [12], Камінська Н. М. [14], Кассен-Скотт Д. [15], Кібалова Л. [16], Мерцалова М. Н. [19]. Проаналізували стрімкі зміни костюму ХХ століття Дзеконська-Козловська А. [9], Балдано І. Ц.

[2], Горбачева Л. М. [5]. В даному переліку слід виокремити працю Дзеконської-Козловської А., яка не лише описала зміни в моді, але й дослідила окремо процес формоутворення, розробила схеми еволюції силуетів ХХ ст., і, що важливо, надала в своїй монографії розгортки деталей одягу історичних зразків.

Вже з середини ХХ ст. питання дослідження формоутворення стає гостріше. В першу чергу, це пов'язано зі стрімким розвитком масового виготовлення готового одягу, що потребує оптимізації виробництва. Постає конкретна задача – підвищити естетичну якість товарів та зменшити їх собівартість. Такий підхід обумовив консолідацію інженерних та художніх кадрів. В таких умовах зароджується науковий підхід до проектування одягу. Модельєри направили всі свої сили на вирішення питань раціоналізації формоутворення та покращення естетичних показників, а інженери на розробку системи конструювання для масового виробництва. В 60-х роках з'являється нова наукова дисципліна «Технічна естетика», проблеми проектування одягу постають в її межах. Праця «Основи теорії проектування одягу» під редакцією Т. В. Козлової [21] увібрала в себе всі існуючі на той час підходи до вивчення формоутворення, адже базувалася на захищених дисертаціях педагогічного колективу МДТУ. Козлова Т. В. робить системний аналіз всіх рівнів дослідження костюму, починаючи від матеріально-декоративного через структурний до рівня пластики фігури, що виявляється при рухові. Розвивається також теорія зміни форм з метою можливості прогнозування форм одягу. Побудова структур форм костюма, розробка графічної та теоретичної моделі формоутворення та моделі циклоутворення дозволили побудувати аналогові ряди формоутворення та силуетоутворення, що надало можливість дизайнерам одягу передбачати актуальні структури формоутворення костюму та мати безперечно необхідну методологічну базу для вибору вихідної базової форми при розробці колекції.

На іншій теорії побудувала своє дослідження Петушкова Г. І. [23]. Вона вперше застосувала до костюму еволюційну теорію симетрії. Метод еволюційної теорії симетрії костюма ґрунтується на принципі симетрії та асиметрії і містить в собі класифікацію костюма по геометричним ознакам, структурний аналіз, виявлення генетичних закономірностей формоутворення, теоретичне прогнозування та проектну діяльність. Власне всі ці характеристики костюму розглядають майже всі науковці, інша річ, засоби та методи, які вони використовують для цього і кінцева мета роботи. Якщо Козлова Т. В. основною метою дослідження обрала прогнозування модних форм, то Петушкова за допомогою еволюційної теорії симетрії костюму виявляє закони організації форми та механізмів її історичних змін, а також формує та узагальнює базу компонентів костюму, які дизайнер може використовувати в своїй творчості. Робота виконана на межі мистецтва та математики, що може здатися недоречним, адже мистецтвом не можна займатися по формулі. «З іншого боку, внесення в теорію проектування костюму передових ідей сучасного наукового знання дозволяє оновити систему понять і тим самим збагатити професійний світогляд» – говорить авторка теорії симетрії костюма [23, с. 5].

Під кутом архітекtonіки формоутворення досліджують Ніколаєва Т. В. [20] та Ритвінська Л. Б. [24]. Ніколаєва Т. В. розглядає всі категорії композиційного формоутворення через архітекtonічність, а історичні зміни в костюмі характеризують, в першу чергу, зміни тектонічних структур і конструктивно-декоративного вирішення костюму.

«Творчість в області костюму рівноцінно творчості скульптора, з тими ж проблемами втілення ідеї в матеріалі, що і в інших видах мистецтва, з урахуванням тектоніки, символізму ліній та мас, виразності пропорційних членувань» – говорить Горіна Г. С. [6, с. 19] і абсолютно права. Адже проблема втілення ідеї в матеріалі спонукала до розвитку більш практичного підходу до проблем формоутворення, виявленого в роботах Горіної Г. С., Гусейнов Г. М. [8], Литвиної Л. М. [18], Черемних А. І. [27]. Вони приділяють більше уваги вивченню практичних питань моделювання форми. І намагаються висвітлити процес вибору раціонального методу формоутворення, побудованого на аналізі способів створення форми.

Ідею практичного втілення ідеї у форму продовжили дослідження, які мали на меті розкрити взаємозв'язок проєктованої форми і матеріалу для її втілення. Досконале знання фізико-механічних та естетичних властивостей тканин сприяє оптимізації формотворчих пошуків і відкриває перед дизайнером можливість більш грамотного експериментування з матеріалами. Цих питань в своїх дослідженнях торкнулися Літвіна Л. М., Леонідова І. С. і Турчановська Л. Ф. [18].

Проблеми формоутворення торкаються в своїх дослідженнях вчені, інтересами яких виступають художньо-образні особливості костюму, – це Зеллінг Ш. [13], Аксьонова М. [25], Лагода О. М. [17]. Формоутворення в таких роботах виступає засобом досягнення необхідних образно-стилістичних характеристик. Зокрема Лагода О. М. з позицій мистецтвознавства виділяє прийоми формоутворення, характерні для таких напрямків в дизайні одягу, як от-кутюр, прет-а-порте та авангардна мода. Дослідниця обґрунтовує роль існуючих художньо-образних особливостей костюма в процесах стилеутворення в дизайні одягу. Культурологічний підхід до питань формоутворення у своїх працях демонструють Дихнич Л. П. [10], Затулій А. І. [11], які розглядають зміни у формоутворенні як частину феномену моди та її складових. В цих роботах акцентується увага на соціокультурних умовах формування нових підходів до проєктування одягу в межах тих митецьких концепцій, які панували у суспільстві. В першу чергу, звертається увага на характер змін формоутворення костюму в руслі змін в архітектурі та предметному дизайні, їх взаємозв'язок та взаємовплив, аналізується розвиток авангардного мистецтва, його функціонування в суспільстві та виявляються характерні риси, притаманні авангардним формам. Слід зазначити, що культурологічний підхід розкриває соціокультурні умови формування всіх формотворчих тенденцій і є необхідним для виявлення становлення та розвитку сучасних засобів формоутворення в дизайні одягу.

Особливого значення набувають біографічні публікації про життєвий шлях та творчі здобутки діячів в області дизайну одягу. Визначається вплив особистості модельєра на утворення нових художньо-стилістичних рішень та композиційно-конструктивних прийомів. Роль особистості в історії дизайну на тлі соціокультурних подій є визначальною в пропагуванні нових проектних ідей. Висвітлили такий підхід в своїх працях Зеллінг Ш.[13], Горбачева Л. М. [5].

На тлі різних підходів до вивчення формоутворення костюму увагу привертає філософський підхід. Проблема постає у співвіднесенні форми і змісту, а формоутворення розглядається як проблема філософсько-естетичного дослідження, але на прикладі костюму. Мова йде про наукову працю Бастрикіної Т. С. [3]. Дизайн розглядається як естетична діяльність, «...змістом якої виступає реалізація естетичних установок та цінностей людини, які сприяють утворенню нових форм» [3, с. 19].

Процес формоутворення одягу – складний процес, який потребує не лише художньо-проектних знань, але й знання конструктивно-технологічних особливостей втілення форми в матеріал. В такій технічній науковій дисципліні, як «Технологія швейних виробів» велика кількість робіт присвячена саме проблемам формоутворення, його технічній стороні, оптимізації та гармонізації одягу для промислового виготовлення. Наукові праці Акілової З. Т. [1], Гузявичьоте Р. А. [7], Пальцун О. М. [22], Стебельського М. В. [26], Чупріни Н. В. [28] свідчать про тісний взаємозв'язок дизайну одягу і конструювання, яке є основним методом формоутворення деталей одягу. Незважаючи на вузькоспеціалізованість досліджень, спрямованих на удосконалення тих чи інших конструктивних параметрів, врахування їх здобутків в дизайні одягу є необхідним. Дослідження формоутворення одягу, які проводяться в технічних ВНЗ (КНУТД, ХНУ «Поділля»), пов'язані з розробкою САПР- технологій, які включають в себе всі стадії проектування нової моделі одягу, в тому числі і стадію ескізного проекту, закладення основних характеристик дизайн-об'єкту та розробку базових і модельних форм. Загалом сучасні вчені технічних галузей працюють над тими засобами формоутворення, які можна описати математично та розробити алгоритм для ЕОМ, в той же час без належної уваги залишаються об'ємно-просторові способи, які є пріоритетними в роботі дизайнера. Вивчення наукових праць на предмет дослідження показало, що в науковому просторі існує ряд проблем, пов'язаних з різними підходами до одного явища, тобто до процесу формоутворення та його складових. Мистецтвознавчій та інженерний підходи є розрізненими та майже не пов'язаними між собою, що викликає двояке бачення однієї і тієї самої проблеми і, що важливо, комплексного розгляду засобів формоутворення в дизайні одягу не відбулося.

Висновки. Процес формоутворення в дизайні одягу є ключовим моментом розробки дизайн-об'єкту. Дослідження форми було в сфері наукових інтересів багатьох вчених, які абсолютно з різних боків дослідили формоутворення в

дизайні одягу. В основному простежується два напрямки наукових пошуків – це мистецтвознавчий та інженерний. Виявлено, що питання засобів формоутворення в дизайні одягу потребує більш детального дослідження.

Література:

1. Акилова З. Т. Моделирование одежды на основе принципа трансформации. Новые приемы разработки модных форм одежды / З. Т. Акилова, Г. И. Петушкова. – М.: Легпромбытиздат, 1993. – 196 с.
2. Балдано И. Ц. Мода XX века: энциклопедия / И. Ц. Балдано// – М.: Олма-Пресс, 2002. – 399 с.: ил.
3. Бастрыкина Т. С. Формообразование как проблема философско-эстетического исследования. Автореф. дис. канд. филос. наук 09.00.04 –/Т. С. Бастрыкина; Московский государственный университет сервиса. – М., 2000, 23 с.
4. Бессон Ж.-Л. Мода / Ж.-Л. Бессон; Пер. с фр. Батыревой Е. – М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2000. – 80 с.: ил.
5. Горбачева Л. М. Мода XX века: от Поля Пуаре до Эммануэля Унгаро / Л. М. Горбачева. – М.: ГИТИС, 1996. – 120 с.
6. Горина Г. С. Моделирование формы одежды / Г. С. Горина. – М.: Лёгкая и пищевая промышленность, 1982. – 284 с.
7. Гузвичьоте Р. А. Исследование стабильных признаков в проектировании одежды XX века: автореф. дис. канд. тех. наук: 05.19.07 / Р. А. Гузвичьоте; Моск. гос. текст. ин-т им. А. Н. Косыгина. – М., 1977. – 30 с.
8. Гусейнов Г. М. Композиция костюма / Г. М. Гусейнов. – М.: Академия, 2004. – 432 с.
9. Дзеконська-Козловська А. Женская мода XX века. Перевод с польск. Пустоваловой О. М. / А. Дзеконська-Козловська. – М.: Легкая индустрия, 1977. – 268 с.: ил.
10. Дихнич Л. П. Феномен моди в соціокультурних процесах XX ст.: автореф.... дис. канд. іст. наук: 17.00.01 / Л. П. Дихнич; Київський нац. ун-т. культ. і мист. – К., 2002. – 20 с.
11. Затулий А.И. Костюм в социокультурном контексте авангарда и культуры: автореф.... дис. канд. культуролог. наук: 17.00.01 / А.И. Затулий. – К-на-А, 2003. – 18 с.
12. Захаржевская Р. В. История костюма: от античности до современности / Р. В. Захаржевская. – 3 изд., дополн. – М.: Рипол-классик, 2005. – 287 с.: ил.
13. Зеленг Ш. Мода. Век модельеров: 1900 – 1999 / Ш. Зеленг. – Könnemann, 2000. – 655 с.: ил.
14. Каминская Н. М. История костюма / Н. М. Каминская. – М.: Легпромбытиздат, 1986. – 168 с.: ил.
15. Кассен-Скотт Д. Иллюстрированная энциклопедия костюма и моды / Д. Кассен-Скотт. – М.: Изд-во ЭКСМО-Прес, 2002. – 192 с.: ил.
16. Кибалова Л. Иллюстрированная энциклопедия моды / Л. Кибалова, О. Гербенова, М. Ламарова. – Прага: Артга, 1988. – 608 с.: ил.
17. Лагода О. М. Художньо-образні особливості костюма в дизайні одягу кінця XX – початку XXI століття: автореф.... дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.07 / О. М. Лагода; Харківська державна академія дизайну і мистецтв. – Харків, 2007. – с. 22.
18. Литвина Л. М. Моделирование и художественное оформление женской и детской одежды / Л. М. Литвина, И. С. Леонидова, Л. Ф. Турчановская. – М.: Легкая индустрия, 1974. – 392 с.
19. Мерцалова М. Н. История костюма / М. Н. Мерцалова. – М.: Искусство, 1972. – 199 с.
20. Ніколаєва Т. В. Тектоніка формоутворення костюма / Т. В. Ніколаєва. – К.: Арістей, 2008. – 340 с.

21. Основы теории проектирования костюма / под ред. Т. В. Козловой. – М.: Легпромбытиздат, 1984. – 452 с.
22. Пальцун О. М. Розробка інформаційного методу аналізу та пропорціонування одягу промислового виробництва: автореф.... дис. к. т. н.: 05.19.04/ О. М. Пальцун; Київський національний університет технологій та дизайну. – К., 2002. – 14 с.
23. Петушкова Г. И. Проектирование костюма / Г. И. Петушкова. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с: ил.
24. Рыввинская Л. Б. Основы формообразования костюма (архитектоника) / Л. Б. Рыввинская. – М.: Альфа, 2005. – 72 с.
25. Современная энциклопедия: Мода и стиль // ред. М. Аксенова, Г. Храмов. – М.: Аванта+, 2002. 479 с.
26. Стебельский М. В. Макетно-модельный метод проектирования одежды / М. В. Стебельский. – М.: Легкая индустрия, 1979. – 160 с.
27. Черемных А. И. Основы художественного конструирования женской одежды / А. И. Черемных. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1983.
28. Чупріна Н. В. Розробка художньо-технологічних принципів проектування колекції сучасного жіночого костюма на основі українського народного одягу: автореф.... дис. к. т. н.: 05.19.04 / Н. В. Чупріна; Київський державний унів-т технологій і дизайну. – К., 2001. – с. 26.

Надійшла до редакції 1.04.2009